

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хаберюш І.Ф. Спеціальна техніка в органах внутрішніх справ / І.Ф. Хаберюш. – Донецьк : Донецьк. ін-т внутр. справ, 2002.
2. Гончар В.К. Знання та прилади пошукової техніки : [навч. посіб.] / В.К. Гончар, О.В. Золотар. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2001.
3. Гончар В.К. Прилади спостереження в екстремальних умовах : [навч. посіб.] / В.К. Гончар, О.В. Золотар. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2003.
4. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия / Р.С. Белкин. – М. : БЕК, 1997.
5. Гончаренко В.И. Научно-технические средства в следственной практике / В.И. Гончаренко. – К. : Изд-во КТУ, 1984.
6. Тертишник В.М. Научно-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України / В.М. Тертишник. – К. : А.С.К., 2002.
7. Гончаренко В.И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве / В.И. Гончаренко. – К., 1980.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
9. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
10. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
11. Березницький Є.О. Кримінальний процес України : [навч. посіб.] / Є.О. Березницький. – К. : Юрінком Інтер, 2014.

УДК 343.125.5

**ПРОЦЕСУАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕТАПІВ ПРОВЕДЕННЯ ЗАТРИМАННЯ
УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ**

**CHARACTERISTICS OF PROCEDURAL STAGE OF THE DETENTION
BY THE AUTHORIZED OFFICIAL PERSON**

Лазарева Д.В.,

*ад'юнкта кафедри кримінального процесу та криміналістики
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
слідчий слідчого управління*

*Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області,
старший лейтенант поліції*

У статті аналізується визначена кримінальним процесуальним законом послідовність дій із затримання уповноваженою службовою особою та надається процесуальна характеристика етапів проведення даного заходу забезпечення кримінального провадження.

Ключові слова: заходи забезпечення кримінального провадження, затримання уповноваженою службовою особою, права затриманої особи, доставлення затриманої особи, особа, відповідальна за перебування затриманих.

В статье анализируется определенная уголовным процессуальным законом последовательность действий по задержанию уполномоченным служебным лицом и предоставляется процессуальная характеристика этапов проведения данной меры обеспечения уголовного производства.

Ключевые слова: меры обеспечения уголовного производства, задержание уполномоченным служебным лицом, права задержанного, доставление задержанного, лицо, ответственное за пребывание задержанных.

In this article, on a basis of analysis of the characteristics of the detention by the authorized official person and preventive measures in the form of detention in custody, correlation of the started criminal processual institutions is being investigated.

Key words: providing measures of criminal proceedings, preventive measures, detention by the authorized official person and custodial detention.

Постановка проблеми. В системі заходів забезпечення кримінального провадження затримання уповноваженою службовою особою (§ 2 глави 18 КПК України) займає особливе місце, оскільки його практична реалізація нерідко пов'язана із гострим протистоянням правоохоронних органів особам, причетним до злочинної діяльності, застосуванням до останніх крайніх форм примусу у вигляді фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Кожен окремий випадок безпосереднього контакту правоохоронців із тим чи іншим злочинним

проявом має свій індивідуальний «набір» цілком конкретних життєвих обставин, які і обумовлюють ситуативний характер дій із затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Однак вказана властивість затримання як різновиду людської діяльності не виключає необхідності її нормативної алгоритмізації на рівні кримінального процесуального закону.

За зовнішньою формою вираження затримання уповноваженою службовою особою представляє собою регламентовану кримінальним процесуальним

законом послідовність дій, пов'язаних із обмеженням свободи особи, підозрюваної у вчиненні злочину. З точки зору юридичної науки сказане вище обумовлює необхідність виділення та глибокого аналізу окремих етапів проведення затримання уповноваженою службовою особою в кримінальному процесі.

Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, були предметом наукових розробок Ю.П. Аленіна, Ю.М. Грошевого, А.Я. Дубинського, О.В. Капліної, Є.Д. Лук'янчикова, О.Р. Михайленка, В.В. Назарова, В.Т. Нора, І.Л. Петрухіна, Д.П. Письменного, М.А. Погорецького, В.І. Сліпченка, С.М. Смокова, О.А. Солдатенко, Л. Д. Удалової, О.Г. Шила, М.Є. Шумила. Роботи вказаних вчених складають науково-теоретичну основу для дослідження процесуального порядку затримання та системи дій, що його утворюють. Виділенню та аналізу окремих етапів затримання присвячені дослідження В.М. Григор'єва, Є.І. Макарнека, В.Ю. Мельникова, В.М. Тертишника, А.К. Чернової. Однак на фоні змін в законодавстві та реформування системи кримінального судочинства актуалізується необхідність характеристики етапів проведення затримання уповноваженою службовою особою з урахуванням вимог чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Метою даної статті є надання процесуальної характеристики етапів проведення затримання уповноваженою службовою особою як заходу забезпечення кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначений КПК України порядок проведення окремої процесуальної дії – затримання уповноваженою службовою особою – охоплює логічну послідовність трьох етапів: 1) обмеження свободи пересування особи в момент вчинення (замаху на вчинення) нею злочину або безпосередньо після цього; 2) доставлення затриманої особи до органу досудового розслідування; 3) передача затриманої особи органу досудового розслідування.

Реалізація першого етапу безпосередньо пов'язана із виникненням конкретної життєвої ситуації, яка згідно із вимогами ч.1 ст. 208 КПК України дає підстави уповноваженій службовій особі застосувати затримання як захід забезпечення кримінального провадження. Вказана ситуація обумовлює необхідність певного впливу на особу, підозрювану у вчиненні злочину, з метою позбавлення її можливості продовжити злочинні дії, втекти з місця події, приховати ознаки своєї злочинної діяльності. Нерідко конкретні умови вимагають застосування для цього фізичного впливу, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї із дотриманням умов і меж, визначених законодавством. Однак досягнення вказаної мети іноді є цілком можливим і без фізичного контакту за рахунок вербального впливу на затримувану особу.

В будь-якому разі, незалежно від характеру дій уповноваженої службової особи на початковому етапі затримання, їх сутність зводиться до правомірного

обмеження свободи пересування особи, обґрунтовано підозрюваної у вчиненні злочину. В цьому плані законодавець в ст. 209 КПК України достатньо чітко визначив момент початку затримання та обрахування пов'язаних із ним процесуальних строків: коли особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Вказаний момент є відправною точкою, з якої дії уповноважених службових осіб набувають процесуального характеру.

Визначений КПК України порядок дій уповноваженої службової особи на етапі обмеження свободи пересування підозрюваної особи, так би мовити, «на місці» покликаний сприяти реалізації проміжних завдань за двома взаємопов'язаними напрямками: 1) легітимізація факту позбавлення волі особи як правомірного заходу реагування уповноважених службових осіб правоохоронних органів на злочин; 2) забезпечення прав та законних інтересів затриманої особи.

Говорячи про легітимізацію факту затримання на його початковому етапі, ми маємо на увазі своєрідне узаконення, надання правової визначеності ситуації, в умовах якої певна особа суттєво обмежується в реалізації своїх конституційних прав. Застосування будь-яких правообмежувальних заходів представниками влади може відбуватися виключно в правовій площині і, відповідно, їх діяльність повинна мати офіційний, формально визначений характер. При цьому вказана офіційність і юридична визначеність повинна бути очевидною не тільки для представника влади, а й для особи, яка зазнає правообмежувального впливу. Із сказаного випливає те, що особа повинна бути повідомлена про причини та підстави обмеження її конституційних прав, в результаті чого вона отримує можливість правильно усвідомити правовий характер ситуації, в якій вона опинилася, та, виходячи із цього, оцінювати власні вчинки та дії інших осіб як юридично значимі. Тобто, іншими словами, затримана особа повинна одразу знати, ким, за що і на якій підставі вона обмежена у своїй свободі пересування, інакше саме обмеження суб'єктивних прав не може вважатися таким, що відбувається в рамках закону.

Зазначені положення знайшли своє відображення в процесуальному порядку затримання у вигляді обов'язку уповноваженої службової особи негайно повідомити затримуваному зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється (ч. 4 ст. 208 КПК України). Виконуючи вказану вимогу, уповноважена службова особа повинна вказати як процесуальну (той чи інший пункт ч.1 ст.208 КПК України), так і фактичну (конкретні обставини) підставу затримання.

З моменту затримання, визначеного ст. 209 КПК України, відбувається примусове залучення затриманої особи до участі в кримінальному провадженні у процесуальному статусі підозрюваного (ч. 1 ст. 42 КПК України). За загальним правилом поява учасника кримінального провадження обумовлює необхід-

ність роз'яснення його процесуальних прав. В цьому відношенні застосування затримання в порядку ст. 208 КПК України не складає виключення. Згадувана норма ч. 4 ст. 208 КПК України зобов'язує уповноважену службову особу, що здійснила затримання, роз'яснити затриманому його права. При цьому законодавець в самій нормі акцентує особливу увагу на певній групі прав, виділивши її шляхом безпосереднього перерахунку, а щодо решти – використовує достатньо узагальнене формулювання «інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом». Такий підхід не є випадковим. Врешті-решт слід зважати на те, що затримання на своєму початковому етапі, як правило, є достатньо швидкоплинним актом, в ході якого відносно тривале перерахування та роз'яснення всіх процесуальних прав, передбачених ч. 3 ст. 42 КПК України, було б не зовсім доречним. В той же час згадуване в ч. 4 ст. 208 КПК України право маги захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання, або не говорити нічого з приводу підозри проти себе, негайно повідомити інших осіб про своє затримання і місце перебування, вимагати перевірку обґрунтованості затримання мають виключне значення для забезпечення правового становища підозрюваного вже на початковому етапі затримання, у зв'язку із чим вони мають бути роз'яснені одразу після того, як особа буде обмежена у свободі пересування у зв'язку із підозрою у вчиненні злочину. Щодо решти процесуальних прав підозрюваного, то вони можуть бути роз'яснені затриманому вже на подальших етапах кримінального провадження, причому слідчий може це зробити більш фахово у порівнянні із уповноваженою службовою особою.

Правозабезпечувальна діяльність уповноваженої службової особи на початковому етапі затримання не обмежується лише роз'ясненням процесуальних прав затриманому. Слід зважати на те, що фактичне становище затриманої особи надзвичайно ускладнює чи навіть унеможливує самотійну реалізацію своїх процесуальних прав. Саме тому процесуальний порядок здійснення затримання передбачає процедуру повідомлення інших осіб про застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження. Відповідно до положень ст. 213 КПК України повідомлення здійснюється наступним чином:

а) затриманій особі надається можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за своїм вибором;

б) при наявності підстав для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання особа може зашкодити досудовому розслідуванню, уповноважена службова особа може здійснити таке повідомлення самотійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності;

в) уповноважена службова особа, що здійснила затримання, негайно повідомляє про це:

– батьків або усиновителів затриманої особи, її опікунів, піклувальників, орган опіки і піклування, якщо така особа є неповнолітньою;

– відповідний розвідувальний орган України, якщо затриманим є співробітник кадрового складу такого органу;

– орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги.

Вищезазначений комплекс заходів, спрямованих на легітимізацію факту затримання та забезпечення процесуальних прав затриманої особи, має бути реалізований саме на початковому етапі реалізації розглядуваної процесуальної дії, у найкоротший строк з моменту, визначеного ст. 209 КПК України. До такого висновку приводить аналіз змісту відповідних процесуальних норм, в яких у визначенні строку для реалізації цих заходів використовується прислівник «негайно», що, з лексичної точки зору, означає «одразу», «терміново», «без затримки» [1, с. 275].

В науковій класифікації подібна вимога процесуального закону відноситься до так званих строків-моментів, які встановлюються у випадках, якщо з метою виконання завдань кримінального провадження необхідно максимально швидко прийняти процесуальне рішення чи вчинити процесуальну дію або сукупність процесуальних дій із додержанням визначеної законом послідовності їх вчинення [2, с. 104]. У випадку із затриманням уповноваженою службовою особою процесуальний строк-момент, опосередкований терміном «негайно», визначає необхідність вчинення тієї чи іншої дії (повідомити підставі затримання, роз'яснити права, надати можливість зв'язатися із родичами тощо) одразу після настання певної події, яка повинна бути вказана у законі. Однак така подія, що означає момент, з якого починає діяти вимога негайності, в КПК України чітко не прописана, що є відвертим недоліком законодавчої регламентації процесуального порядку затримання.

Крім цього, як відзначається у літературі, в більшості випадків кримінальний процесуальний закон чітко не визначає граничну межу негайного виконання процесуальної дії, покладаючи вирішення цього питання на розсуд правозастосовника [2, с. 433]. Не заперечуючи проти допустимості застосування правозастосовного розсуду в оцінці того, який проміжок часу, виходячи із конкретних обставин, охоплюється поняттям негайності, ми все ж вважаємо, що дискреція у питаннях, пов'язаних із вторгненням у сферу суб'єктивних прав і свобод, має бути суворо обмежена певними рамками, чітко визначеними законодавством.

Зважаючи на сказане вище, заслуговує на підтримку позиція Г.Р. Крет, яка вважає за необхідне у відповідних нормах КПК України після слова «негайно» додати фразу «але не пізніше трьох годин з моменту затримання, визначеного статтею 209 цього Кодексу» [3, с. 105–106]. В результаті застосування такого підходу буде чітко визначений момент, з якого починає діяти вимога щодо негайності, а також встановлена гранично допустима часова межа для виконання уповноваженою службовою особою вимог ч. 4 ст. 208 та 213 КПК України.

Логічним продовженням процедури затримання після первинного обмеження свободи пересування

особи, підозрюваної у вчиненні злочину, є доставлення останньої до органу досудового розслідування. По суті, таке доставлення представляє собою примусове переміщення затриманої особи від місця, де згідно із вимогами ст. 209 КПК України відбулося затримання, до місця розташування найближчого підрозділу органу досудового розслідування. Задля забезпечення готовності слідчих працівників прийняти затриманого ч. 2 ст. 210 КПК України вимагає від уповноваженої службової особи негайно повідомити про затримання за допомогою технічних засобів відповідальних осіб в підрозділі органу досудового розслідування.

Принципово важливим моментом в процесуальному порядку доставлення затриманої особи до органу досудового розслідування є строк такого доставлення. Кримінальний процесуальний закон не встановлює конкретного граничного терміну, протягом якого слід здійснити доставлення. Натомість ч. 3 ст. 210 КПК України містить досить неоднозначну норму, відповідно до якої у разі наявності підстав для обґрунтованої підозри, що доставлення затриманої особи тривало довше, ніж це необхідно, слідчий зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб. Із даного припису випливає, що проміжок часу, необхідний для доставлення, в кожному конкретному випадку визначається індивідуально на основі розсудного рішення слідчого.

Вище ми вже висловлювали свою позицію щодо застосування правозастосовного розсуду у питаннях обмеження прав і свобод особи у кримінальному провадженні. Вона є актуальною і даному випадку. Нерідко факти тиску на затриману особу з боку працівників правоохоронних органів мають місце саме в період доставляння (тобто до передачі слідчому). Відсутність відповідних законодавчих критеріїв дає вкрай небажаний «простір для маневру», скориставшись яким недобросовісні працівники правоохоронних структур можуть невинувато затягувати доставлення затриманої особи, отримуючи таким чином час і можливості для вчинення протиправних дій. В свою чергу, як слушно відзначається у літературі, перевірка того, чи тривало доставлення довше, ніж це потрібно, аж ніяк не узгоджується із функціональним статусом слідчого [4, с. 159].

На думку І.М. Бортуна, оскільки уповноважена службова особи не є стороною обвинувачення в кримінальному провадженні, то процес затримання особи згідно із ст. 208 КПК України є способом її законного доставлення до органу досудового розслідування, при цьому строк доставлення не повинен перевищувати трьох годин. Три години – це час, визнаний міжнародними стандартами, що дає можливість працівнику правоохоронного органу обмежити право особистої свободи громадян з метою з'ясування обставин певної події і має бути закріплений на законодавчому рівні в КПК України [5, с. 104]. Як видається, зазначена пропозиція є цілком актуальною і такою, що заслуговує на підтримку та практичне втілення.

Після доставлення затриманої особи відбувається її передача співробітникам органу досудового розслідування. Акт передачі затриманого уповноваженою службовою особою органу досудового розслідування в КПК України чітко не окреслений, але системний аналіз ряду його норм дає підстави виділити цю процедуру у якості окремого структурного елементу процесуального порядку затримання. Так, відповідно до ч. 1 ст. 210 КПК України в органі досудового розслідування негайно реєструються дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством. Згідно із вимогами ст. 212 КПК України в слідчих підрозділах була введена посада службової особи, відповідальної за перебування затриманих. На вказаного суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності ч. 3 ст. 212 КПК України, серед всього іншого, покладає обов'язки із негайної реєстрації затриманого, роз'яснення йому підстав затримання, його прав і обов'язків, забезпечення невідкладного надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого. Очевидно, що реалізація цих обов'язків є необхідною і актуальною саме після доставляння затриманого уповноваженою службовою особою до органу досудового розслідування.

Виходячи із наведених законодавчих положень, цілком логічно, щоб порядок передачі затриманого уповноваженою службовою особою органу досудового розслідування виглядав наступним чином. Службова особа органу досудового розслідування, відповідальна за перебування затриманих, реєструє точний час і дату доставлення затриманої особи та інші відомості, передбачені обліковою документацією. Після реєстрації особа, відповідальна за перебування затриманих:

- перевіряє, чи були дотримані уповноваженою службовою особою вимоги кримінального процесуального законодавства щодо роз'яснення доставленій особі підстав затримання та її процесуальних прав, а також щодо повідомлення інших осіб про затримання. У разі невиконання цих вимог особа, відповідальна за перебування затриманих, здійснює їх самостійно;

- приймає та фіксує заяви і скарги, які надійшли від затриманої особи;

- за зовнішніми ознаками та шляхом опитування затриманої особи перевіряє стан її здоров'я, наявність у неї тілесних ушкоджень та, у разі необхідності, забезпечує невідкладне надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого.

Лише після виконання цих заходів та їх належної фіксації у відповідних процесуальних документах затримана особа може вважатися такою, що передана в орган досудового розслідування, а процесуальна дія затримання уповноваженою службовою особою – завершеною.

В той же час окремі організаційні основи діяльності службових осіб, відповідальних за перебуван-

ня затриманих, визначені підзаконними актами МВС України, вступають у певні протиріччя із логікою, закладеною в процесуальному законі стосовно до функцій, виконуваних вказаними особами в процедурі затримання. Зокрема, розділом VIII Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого Наказом МВС України від 09.08.2012 № 686 [6], передбачено, що службові особи, відповідальні за перебування затриманих, виконують свої обов'язки не за місцем знаходження підрозділу органу досудового розслідування, а безпосередньо в ізоляторі тимчасового тримання (далі – ІТТ). При такій організації роботи вказаних службових осіб їх «включення» в механізм забезпечення прав затриманого відбувається лише в процесі поміщення останнього до ІТТ. Однак, поперше, таке поміщення відбувається вже після затримання, передачі затриманого органу досудового розслідування та, як правило, після проведення комплексу процесуальних дій за його участю. В результаті затриманий контактує з достатньо великою кількістю правоохоронців поза контролем службової особи, відповідальної за перебування затриманих. По-друге, затримана особа може і не потрапити до ІТТ, якщо, наприклад, вона буде звільнена слідчим при непідтвердженні первинної підозри чи при відсутності підстав для застосування запобіжного заходу. Однак такий варіант розвитку подій не скасовує необхідності здійснення контролю за дотриманням прав затриманого до моменту його звільнення.

Таким чином, за існуючих умов організації роботи службових осіб, відповідальних за перебування затриманих, їх правозабезпечувальна роль в процесі затримання саме в якості співробітника органу досудового розслідування практично нівелюється.

Натомість діяльність вказаних осіб, по суті, частково дублює функції адміністрації ІТТ, що абсолютно позбавлено практичної доцільності. Для приведення організації виконання службових обов'язків вказаними особами у відповідність із їх процесуальним статусом і функціональним призначенням, визначеним кримінальним процесуальним законом, необхідно, щоб вони здійснювали свої функції за місцем розташування відповідного підрозділу органу досудового розслідування. При цьому моментом початку виконання ними своїх функцій в кожному окремо взятому випадку повинна стати саме процедура приймання затриманого, доставленого уповноваженою службовою особою в підрозділ органу досудового розслідування, із виконанням необхідних дій, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. У випадку ж поміщення затриманої особи до ІТТ, забезпечення її прав покладається на адміністрацію вказаного спецзакладу, що прямо передбачено нормативними актами, які регулюють порядок його функціонування (зокрема, Правилами внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України).

Отже, на підставі викладеного вище можна зробити наступний висновок. Дії уповноважених службових осіб із реалізації затримання є взаємопов'язаними та взаємообумовленими, а їх послідовність підпорядковується одночасно як правилам загальної логіки, так і логіці руху кримінального провадження. Кожен юридично значимий акт в системі дій, об'єднаних процесуальним поняттям «затримання уповноваженою службовою особою», є детермінованим потребами практики, має чітко визначене місце та відіграє свою роль у реалізації мети такого затримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Словник української мови в 11 т. Т. 5 : Н-О. – К. : Наук. думка, 1974. – 840 с.
2. Басай В.Д. Процесуальні строки за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: поняття, види, порядок обчислення та додержання / В.Д. Басай // Європейські перспективи. – 2012. – № 4. – С. 103–111.
3. Крет Г.Р. Процесуальний порядок повідомлення про затримання близьких родичів затриманого, членів його сім'ї та інших осіб / Г.Р. Крет // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 102–107.
4. Самодін А.В. Кримінальний процесуальний статус особи, відповідальної за перебування затриманих / А.В. Самодін // Юридична наука. – 2014. – № 11. – С. 156–163.
5. Бортун М. Особливості затримання особи без ухвали слідчого судді / М. Бортун // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 5(38). – С. 102–106.
6. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України № 686 від 22.08.2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1769-12>.